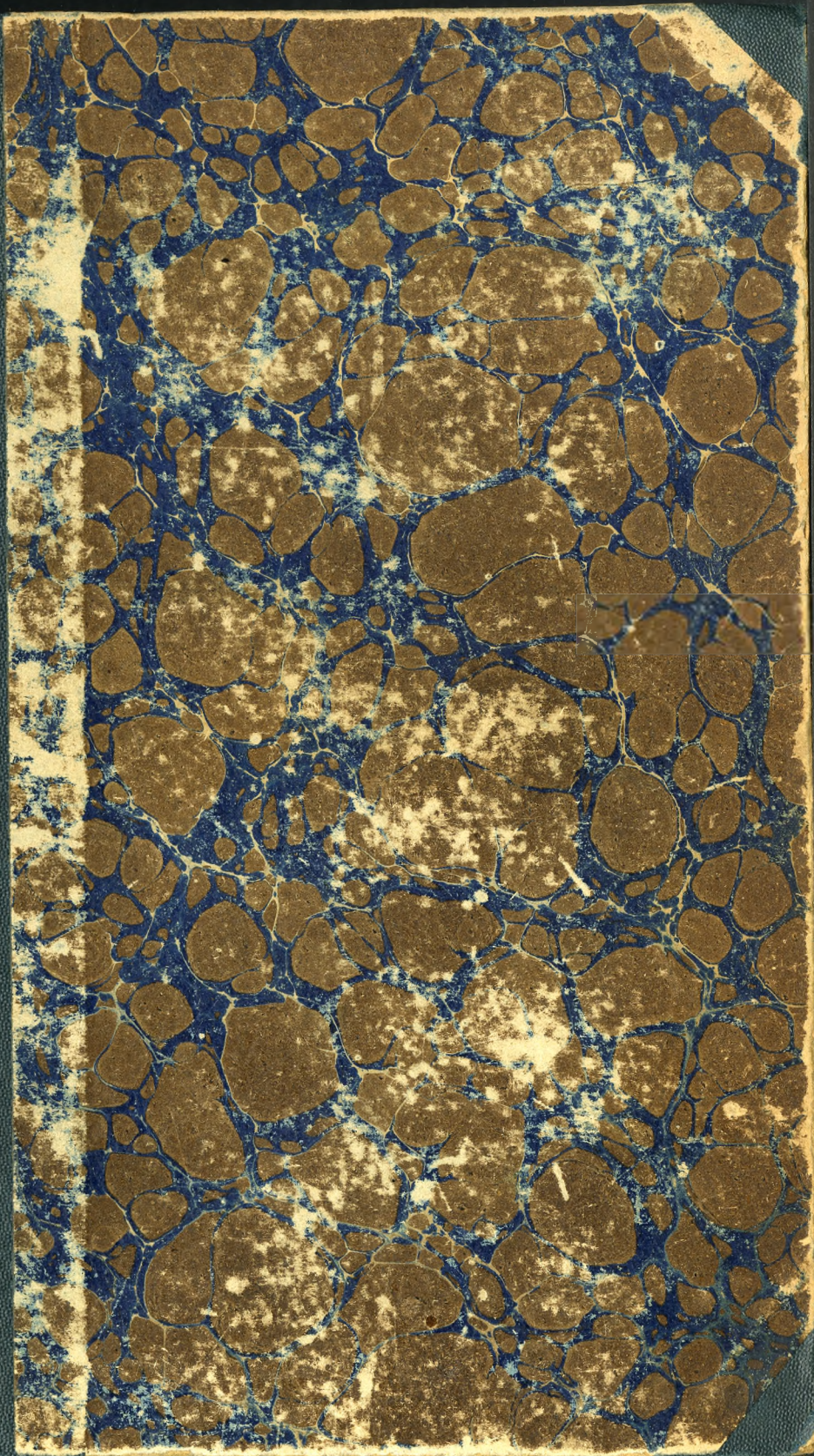

Politikai
röpiratok.

149.

149
1322

VÁLASZ

AZOKNAK,

A KIK A SÁROSPATAKI JOGAKADÉMIÁT

MISKOLCRA

AKARNAK ÁTHELYEZNI.

JRATA

SZINYEI GERZSON,

sárospataki akadémiai tanár.

6.

—○○—

SÁROSPATAK.

NYOMTATTA STEINFELD BÉLA, A REF. FŐISKOLA BETŰVEL.

1877.

VÁLASZ

AZOKNAK,

A KIK A SÁROSPATAKI JOGAKADÉMIÁT

MISKOLCRA

akarnák áthelyezni.

IRTA

SZINYEI GERZSON,

sárospataki akadémiai tanár.

SÁROSPATAK.

NYOMTATTA STEINFELD BÉLA, A REF. FŐISKOLA BETŪIVEL
1877.

VÁLÁS

ANONIM

A KIR. A SZ. ROZSÁTI JÓGA KADÉMIA

MISKOLCRA

elérkezett a kézirat

1871

ROZSÁTI

ROZSÁTI JÓGA KADÉMIA

1871

VÁLASZ

azoknak, a kik a sárospataki jogakadémiát Miskolcra akarnák áthelyezni.

Irta

SZINYEI GERZSON,

sárospataki akadémiai tanár.

Az a hangos szavu cikk, melyet Kun Pál a sárospataki jogakadémiának Miskolcra leendő áthelyezése ügyében a „Miskolc“ című lap ez évi 7-ik számában közrebocsátott, oly hullámokat vert fel, melyek immár sok mocskot és piszkot visznek és elbirnak hátukon. Az éktelen hullámverődés a legmélyebb aggodalommal töltheti el minden komolyan gondolkodó protestáns és magyar ember lelkét. Egy ősrégi tanintézetnek, mely háromezredes fenállását ezelőtt 17 esztendővel, az egész nemzet részvéte mellett, ünnepelte meg, a törpe utódok, köfaltörő politikával, lelketlen cynismussal, neki rohannak és minden igaz ok nélkül, pusztán Miskolcért, össze-vissza hurcolják a közvélemény előtt. A reformátoroknak ujdonsült példányai, kik elmebeli viszketegségből, minden lépten-nyomon készek egy-egy nemzetboldogító tervvel előállani: nagy garral, fenekedve, kiállottak a sikra és hogy ábrándos céljokat elérjék, oly eszközökhöz és módokhoz nyulnak, melyeket szegyelünk kell; oly modorban hasonlítják össze Patakot és Miskolcot, hogy amazon csak undorító torzvonások látszanak, emez pedig izlés szerint kifestett mosolygó arcával csakúgy tündöklöklik, mint egy világváros, hol az előharcos merész phantasiája szerint még „a fűtés is európai színvonalon áll.“

Nem követem ezen nagy szerepre vállalkozó urakat az összehasonlítás terén, mert akkor azon hibába esném, a mit már ők elkövettek, hogy egyik várost lerántsam a másik mellett és gúnyolódjam, holott bizonyitnom kellene. Az összehasonlításnál mindig feltűnik a különbség is, mégpedig annál kirívóbban, mentül nagyobb a tárgy iránti

érdekeltségünk, mentül makacsabb alanyi érzelmeken nyugvó előítéletünk vagy elfogultságunk. Azt azonban bátor vagyok megkérdezni a kapóra ütött eszme modern lovagjaitól: mivel fogják ők kárpótolni, hogy vehetik lelkökre azt a veszteséget, melyet a sárospataki főiskola hitelének, a közönség egy bizonyos része előtt, könnyelmű játékkal okoztak, még abban az esetben is, ha az a képtelenség megtörténék, hogy az ő egyéni kényök és kedvök szerint, a jogakadémia áthelyeztetnék? Vajjon mielt magyar és protestáns emberhez illik-e az, hogy az országnak egy már fenálló, virágzó, a legnépesebbek közül való tanintézetét, herostratusi vad szeszélylyel, jó hírből s nevéből kiforgatni igyekezzünk, csak azért, hogy ujat alkossunk a képzeletben, legfeljebb festve lássunk a türelmes papiroson? Vajjon a magyar protestantismus, mely jó és rossz napokban egyiránt oly régen és hiven szolgálja a nemzeti műveltség ügyét, megérdemli-e azt, hogy a kegyelet szálaít, mely tanintézeteinél fogva, a hívek szívével összeköti, humoros jókedvünkben szétszaggassuk és mi, saját fiai, rontsuk le azon oltárokat, hol a legnemesebb áldozatkészség lángja lobogott mindig, akár császáruk volt, akár királyunk, akár alkotmányos törvényünk volt, akár nem.

Mindezen kérdésekre és sok másra, melyek a felforgó ügy feletti elmélkedésnél minden higgadtan gondolkozó ember lelkében támadhatnak: feleljenek meg azok, a kik az izetlen és becsstelen vitát előidéztek. Én azt hiszem, hogy a könnyű lövegű vezérszónoknak eszéágában sem fordult meg az, hogy azzal a cikkecskével, melyet a miskolciak inye szerint szárnyára eresztett, még ártani és kárt tenni is lehet. Ő, az ő civilizátori izgatott kedélyállapotában kilötte a golyót, a nélkül, hogy gondolt volna arra, hová fog az majd leesni. Mennyivel eszélyesebb lett volna, ha az áthelyezés kérdését indítvány alakjában az egyházkerületi közgyűlés elé terjeszti vala! Igy is övé lett volna az épen nem irigyendő eszme dicsősége és ügyöknek is többet használt volna; másrésztől pedig egyházalkotmányunk elvei szerint legszebb kötelességének tett volna eleget és megkímélte volna magát és másokat az ügyhöz tapadt izetlenségektől. Mert sokan feltűnő dolognak tartják és méltán, hogy egy sárospataki tanár oly kényes kérdésben, mint a szényegen levő, nem élt törvényadta-szabta jogával és azt, a mit az intézet érdekében hasznosnak és szükségesnek látott, a tanári karnak és az egyházkerületnek mellőztével egyenesen a sajtóba dobálta. Én a szabad sajtó nagy jelentőségét elismerem, de ugy tapasztaltam, hogy néha több sebet vág, mint a mennyit begyógyítani képes. Különösen pedig efféle egyházi és iskolai kérdésekben nem ismerem el első folyamodású bíróságnak, mert sokszor a legnemesebb gyöngéd

viszonyokat szétdúlja, leforrázza, mint nyári nap heve a legszebb tenyészetet.

Ezen általánosságok után, hangot adván azon benyomásnak, melyet bennem a vita eddigi folyása támasztott: áttérek azon okok bírálataira, melyeket az áthelyezés érdekében egyik vagy másik fel szokott hozni.

Első és legfőbb erősségül hozza fel Kun Pál, hogy Patak kis város, csak *„olyan faluszerű fészek.”* Jogakadémia pedig szerinte csak olyan helyen állhat fel, a hol *„állandó és nagy közönségre számíthat; mert „a mily mértékben zsugorodik össze a város teriméje, azon arányban fogy a benne elhelyezett jogi iskola növendék serege.”* Ezen állítás támogatására 12 jogakadémiát sorol fel és a város népességét arányba teszi a jogakadémia népességével (Prot. egyházi és iskolai lap, 10. sz.). Ezen statisztikai kimutatás teljességgel nem talál oda, a hová vágni akart, sőt ellenkezőleg épen azt bizonyítja, hogy a 12 jogakadémiával bíró város közt, a népességi arány szerint, Patakon van a legtöbb jogász. Ha valaki ugyanis fáradtságot vesz magának és a Kun Pál-féle adatokat arányba teszi: kiderül, hogy ha Pataknak 58 jogásza van: akkor Nagyváradnak 138 helyett 277, — Debrecennek 125 helyett 447, — Pozsonynak 202 helyett 447, — Kecskemétnek 114 helyett 406, — Győrnek 102 helyett 174, — Kassának 101 helyett 200, — Pécsnek 80 helyett 222, — Egernek 66 helyett 183, — Nagyszebennek 64 helyett 178, — Pápának 37 helyett 116, — Szigetnek 35 helyett 77 jogtanulójának kellene lenni; pedig én Patakot nem 5000, hanem 6000 lakosu városnak vettem. Tehát a statisztikára való hivatkozás ez uttal roszul ütött ki, pedig a számok, ha jól tudunk dolgozni velök, nem szoktak csalni.

De ám az áthelyezés erőszakos emberei még tovább mentek okoskodásukban és a helyett, hogy bizonyitanának, mint a régi próféták, rémitő módon jövendölnek. Az a visiójuk van ugyanis, hogy az 58 szám is elébb-utóbb egészen leolvad és a sárospataki jogakadémia elnéptelenedik. Megvallom, hogy az efféle jövendőmondást nagyon cigányasszonyos tempónak tartom. Gyarló embertársamat képtelennek ismérem arra, hogy az idők méhében úgy tapogatódzék, mint a pók az ő hálójában. Én a protestantismust, melynek emlőjén a sárospataki főiskola táplálkodik, oly életképesnek és szívósnak ismérem a történeti fejlődés folyamában, hogy ezen ősi intézet jövendőjében vetett hitemet semmiféle utcai lárma, semmiféle vészmadár sivitása meg nem tántoríthatja. Én a néptelenség baját, a néptelenségen kevés számot értve, általánosnak, országosnak tartom és okát nem a kisvárosi viszonyokban keresem, hanem egészen természetes uton-módon magyarázom ki.

Tudjuk, hogy különösen 10 esztendő lefolyása alatt, mennyi és mily különféle tanintézetek állottak elő. Ily módon ma már mindenféle társadalmi irányok kielégítvék, egy-egy megfelelő iskolával, a hol kiki megszerezheti az életpályájára szükséges ismereteket és szerencse, hogy az iskolákkal együtt új életpályák nyíltak. Az, a ki gazda, iparos sat. akar lenni, ma már nem kénytelen gymnasiumot végezni, vagy hivatása ellen, ősi szokás szerint, jogásznak vagy papnak felcsapni. A tanulók száma, az ország népességéhez képest, a különféle iskolák és élethivatások szerint, helyes és rég óhajtott arányban oszlott meg. Ezen ok miatt, melyet korunk egyik legszebb, nemzeti művelődésünkre leghasznosabb haladási jelenségnek tartok, bajosan fogunk ezután túlnépes gymnasiumokról beszélni mindenütt, vagy 4—500 akadémiái hallgatóval dicsekedni egy-egy helyen, sőt a ki ilyenre vágyik, tanintézeteink megszorodott számához és országunk népességéhez képest, az egyenes ellensége nemzetünk egészséges fejlődésének, vagy legalább nincs tisztában művelődésünk tényezőinek együtvé ható, arányos működéséről. Az ilyen csodabogár vissza akarja idézni azt a boldogtalan időt, midőn hazánkat prokátorok és papok országának csúfolták a szerencsésebb helyzetű külföldiek.

Én tehát a néptelenséget, ha azt észszerűen, társadalmi és iskolai viszonyaink jelenlegi alakulása mellett, magyarázzuk, nem tartom oly nagy bajnak, hogy miatta jajveszékelnünk és félnünk kellene, mint festett ördögtől, az elnéptelenedéstől. Az iskolák ezentúl nem a tömeg nagy számával fognak imponálni, hatni és hódítani, hanem azon szellemi és erkölcsi erő által, melyet a különféle oktatási és nevelési eszközök hatása alatt kifejtetni képesek lesznek. Azt pedig igen gyarló, inaszakadt érvnek, képtelen okoskodásnak tartom, hogy a mely intézeti ág növendékei a százas babonás számot meg nem ütik, azt menten az elnéptelenedéstől való féltünkben másuvá kell szállítani. Hiszen akkor, ha iskoláink statisztikáját megtekintjük, igen sok jogakadémiának és theológiai intézetnek, különösen a pestinek, más helyet kellene keresnünk, legalább is Miskolcra vinni experimentálni a Szinva és Pece költőileg érdekes partjaira, hol egy új világváros keletkezik, a képzeletben. Utoljára kisülne, hogy a kolozsvári egyetem sem állhat fel a maga helyén, mert hát nincs annyi növendéke mint a pestinek, sőt a németországi kisebb városi egyetemeknek is újabb szállást kellene keresni, különösen Heidelbergnek, a földi paradicsomnak, a hol tudvalevőleg alig van annyi theológiai hallgató, mint tanár.

Az áthelyezés sarkantyús vitézei, még a pataki társadalmi életet is okul vetik. Igaz, hogy itt nem találkozunk a felsőbb körök saloniás műveltségével, egy világváros mozgalmas életével: de ám keresett,

fárasztó, rontó örömeivel és élveivel sem. Hanem hát azt vagyok bátor kérdezni: multhatatlanul szükséges-e a magas társas körök zaklató látogatása a tudományokkal foglalkozó ifjunak. Én azt hiszem, hogy a tanulónak iskolai életében a tudományok képezik legfőbb foglalkozási tárgyát és mentül inkább kimivelte esztét és szívet benn az iskolában, a tudományok nemesítő hatása alatt: annál hasznosabb, becsesebb és érdekesebb tagja lesz majd künn az életben a társadalomnak és annál könnyebben megszerzi a külső ügyességet is; mert a tartalomhoz hamarabb alakul és simul a forma, mint megfordítva. Igen bölcsen mondja Schiller, „Ueber die nothwendigen Grenzen beim Gebrauch schöner Formen“ című értekezésében: „a fiatal emberre nézve okvetlenül rontó hatással van az, ha a Gratiák körébe vezetjük még mielőtt a Muzsák, mint nagykorut, elbocsátották volna és bizonyos, hogy a mi az érett ifjunak külsőleg is bevégzettséget ad, az éretlent szeles bolonddá teszi.“ Jó lesz ezt gondolóra venni azoknak, a kik a nagyvárosi nevelést tartják egyedül idvezítőnek. Sok olyan szülét tudok már én, a ki drágán adta meg árát a nagyvilági nevelésnek, a ki minden vagyonát ráköltötte gyermekére és a nem várt eredmény az lett, hogy a gyermek üres fejjel, még üresebb szívvel tért vissza az apai házhoz s még hozzá megvénülve, még mielőtt ifju lett volna. De hát ez is, mint sok egyéb, ha módunkban van, divatból történik, a mely szerencsére változás alá van vetve. Azt hiszi a szegény apa, míg a maga kárán, de már későn, meg nem tanulja, hogy ha fiát nagy városba viszi, már az által egyszerre és rövid uton kezébe adja a kenyér botját. Azt hiszi az aggódó szüle, hogy simaságra, hajlékonyságra, jó modorra stb. csak nagy városban lehet szert tenni. Távolról sem gondolja, hogy a kedvesség, megnyerő külső, ügyesség, épenoly természeti ajándékok magunkviseletében, mint az ész kisebb vagy nagyobb mértéke, lelki tehetség dolgában. A magas körök látogatói közt is akadhat akárhány, a ki brutális erőszakossággal, durvasággal vagy esetlenséggel és szögletességgel forgolódik a társaságban; de vannak a kunyhó lakói közt is sokan, habár kisvárosi iskolában neveltettek is, oly nemes és vonzó modorral megáldva, hogy mellettök elhalványulhatnak a főuri termeknek némely mindennapos látogatói. Lehet valaki országosan ünnepelet férfiú, de szegletes vagy legalább félénk, tartózkodó modorával nem épen kedves jelenség a társaságban; mert hiába, az ember sokszor azt tanulja meg legnehezebben, a mi legkönnyebbnek látszik. Ide is illik a példabeszéd, tanit az isten, a kit tanit. Aztán meg nem is vihetjük mindnyájan gyermekeinket nagy városba, mert nincs módunk benne. Hány szegény földbirtokos, földműves, iparos, pap, tanító gyermeke maradna miveletlenül, veszne el közmivelődé-

süinkre örökre, ha tudományt és műveltséget csak nagyvárosi iskolában lehetne szerezni. Sárospatak, különösen az újabb időben szegények iskolájának szokott neveztetni és ezt nem tartja magára nézve lealázónak, sőt inkább erősnek érzi magát azért, hogy egy nagy demokratikus elv szolgálatában áll, felnyithatván a világon legolcsóbb szállásaival, jól berendezett tápintézetével, ösztöndíjakkal és egyéb jutalmakkal, a jólét és boldogság forrását, azon társadalmi osztályokhoz tartozó gyermekek előtt, a kik különben homályra volnának kárhozthatva. E körülmény a mily megnyugtató és boldogító ránk nézve a jelenben, épen oly biztató a jövőre nézve is, mert a szegénység kifogyhatatlan, mint a tenger vize.

Azonban, ha a nagyvárosoknak elsőséget adnánk is a kisvárosok felett igazi nevelés dolgában; ha megengednők is, hogy finomságot, jó modort, udvariasságot, isten tudja mit még, csak nagyvárosokban lehet elsajátítani: ugyan kérdem: miféle nagyvárosiast mutathat fel Miskolc Patak felett? Nem felelek rá, nem fessegetem, mert egy derék iparos várost kellene kisebbelnem. Különben is minden himezés-hámozás nélkül megfelelt erre a „Pesti napló“ K. aláírású cikke, a melyben csöbstül megkapta Miskolc, a mit keresett, fészkelődéseért. Valjon a miskolci jogász kiegészítő része lenne-e azoknak az oda képzelt magas köröknek? vagy a pesti jogász hivatalos-e a főuri körökbe azon egy néhány kivételével, a kik már születésöknél fogva salonképesek? Bizony a szegény ember szegény marad, akár Patakra, akár Pestre menjen is jogásznak!!

De van a sisakos-paizsos vitézeknek egy más okuk is, melyre különösen szeretnek hivatkozni, melyet minden hirlapi cikkecskében jónak látnak felemlíteni, mert szerintök épen ez gyakorolhatna döntő hatást az áthelyezés ügyére. Azt mondják ök, hogy „*Sárospatakon nincs járásbírótság, törvényszék, megyei központi politikai élet*“ sat., hogy a jogtanuló már iskolai pályáján gyakorlati alkalmazásban láthatná az elméletet. Ezen állításukat még egy sete-suta hasonlat is igyekeznék felfoghatóbbá tenni, mondván: „*valamint az orvos növendék már a cursuson kórházak látogatására, boncolásra, tehát gyakorlati tevékenységre utaltatik; a technicus iskolai pályája alatt már bizonyos technikai munkálatokra alkalmaztatik: a jogásznak is kell hébe-korba látnia azt, mit csinálnak azok, kik mint bírák, ügyvédek, közigazgatási hivatalnokok működnek.*“ Ezen hasonlatnál semmi sem mutatja inkább össze-vissza kevert fogalmaik, kuszált eszméik zürzavarát; első tekintetre mindjárt feltünhetik mindenkinek, hogy az itt összehasonlitott életpályák egymásra nem bizonyíthatnak már a tudományok természeténél fogva sem, aztán az orvos és

technicus iskolai pályájának bevégezte után egyenesen az életbe lép ki, míg a joghallgatónak az elméleti 4 év után három gyakorló év van adva. Senki sem vonja kétségbe, hogy a tudományok általában, így jog és államtudományok is, végeredményben az életnek szolgálnak; de azt nem hiszem, hogy betudnák bizonyítani a miskolci jogakadémia kengyelfutói, hogy alapos, tudós jogászok, derék ügyvédek, törvénybírák stb. csak úgy képezhetők, ha már az iskolában járásbiróságokba, törvényszékekre járnak, politikát üznek. Megcáfolja ezt az eddigi tapasztalat, ellene bizonyít ennek egy század lefolyása alatt, minden jogtanulmányi rendszerünk, így a legújabb miniszteri szabályzat is, mely szerint jogakadémiáink berendezvék. Ebben, az elméleti és gyakorlati képzés külön választatván, legkisebb suly sincs fektetve az elméleti évek alatt szerzendő gyakorlatra. E tanulmányi rendszer alkotói úgy látszik, a tudomány magaslatán állva, jól tudták, hogy a jog- és államtudományok egész kiterjedésökben, rendszerökben és összefüggésökben hosszas elméleti képzést, szorgalmas és lelkiismeretes tanulmányozást kívánnak. Meg voltak győződve a felől, hogy a jogakadémia nem pusztán a positiv törvények szabványai szerint mozgó hivatalnokok képezdéje, hanem sokkal inkább oly tudós intézet, a hol alapos jogtudósok, államférfiak, a jog és igazság felkent bajnokai, a társadalom vezérei nyerik elméleti kiképeztetésöket a tudomány szellemében, a kik arra vannak hivatva, hogy a megvetett alapokon a tudományt tovább fejleszszék és mintegy Kossuth, Széchenyi, Eötvös, Kölcsei stb. nemzetöknek, fajuknak diszére vállaljanak. Nem, uraim, az iskola még nem maga az élet, hanem csak előképe annak és hogy az élet előképévé váljék, arra annyi eszköz, annyi út és mód áll a fiatal ember előtt jelenleg, mint soha azelőtt. A tudomány nevében tiltakoznunk kell minden oly felfogás ellen, mely a jogtanulót már az iskolában járásbirósági irnoknak szegődteti, vagy törvényszékekre viszi, hogy hallgassa a társadalom bűnpereinek, megrendítő botránnyainak végetlen lajstromát; vagy kortesvezérré teszi, gyönyörködván balkörmű hősi erényeiben. Egy Kölcsei, Széchenyi, Kossuth, Eötvös életének; szakbeli műveinek olvasása, tanulmányozása több tanulságost és képzőt nyújt a komoly irányu joghallgatónak, mintha ügyvédi irodákban ezer esztendeig tanulja a keresetlevelek készítését s gyakorolja magát az exequálás nemes mesterségében. Ne foszszuk meg a fiatal embert eszményeitől mindjárt az élet küszöbén. Ne tegyük őket tervszerűen számítóvá, gyakorlativá, az anyagi haszon imádóivá oly korban, midőn még lelkesedniök kellene. Ne tegyük kedélyöket elfásulttá, szívöket rideggé oly korban, midőn az életet megutálni bűn, hitet, reményt elveszteni szánandó szerencsétlenség.

E tekintetben nagy tanulságot foglal magában, politikai és társadalmi viszonyainkhoz képest, az a rajz, melyet Boissier, a szellemes francia író és tudós, a Caesar korabeli római ifjuság neveléséről nyújt „Cicero és barátai“ című kitűnő munkájában. A Caesar korában a volt a szokás, hogy azon ifjakat, a kik közhivatalokra szánták magokat, mindjárt a férfi tóga felvétele után, valamely híres államférfihoz vitték szülei. *„Ott a legbizalmasabb családi körben hallgatták aztán mesterök társalgását barátaival, vitáit ellenfeleivel; látták, hogyan készül az csendben, nagy szónoki csatáira s követték őt a basilikába és a forumra.“* Bármily férfiasnak látszik is első tekintetre az, hogy a fiatal ember *„a valóság körülményei közé“* helyeztetett; mindamellett, mondja Boissier, *volt egy nagy veszély az ily nevelésben.* *„Ez ugyanis, nagyon korán megtanítá az ifjakat oly dolgokra, melyeket jobb minél tovább nem ismerni; megbarátkoztatta őket a botrány és romlottság látványaival, melyeket a nyilvános élet rendszeren nyújt; nagyon gyors érettséget hozott létre s időelőtti dicsővényt gyűjtött bennök lángra. Az a 16 éves fiatal ember, ki tartózkodást nem ismerő, vén államférfiakkal élt bizalmas érintkezésben, ki előtt azok, minden elővigyázat nélkül, föltárták a pártok legaljasabb cselszövényeit, nem vesztett-e okvetlenül valamit, a kardval együtt járó ártatlanságból és gyöngédségből? Nem lehetett-e attól tartani, hogy ez a rontó hatásu együttlét, végre is a fondorkodás, a siker imádsának hajlamát, a hatalom féktelen szeretetét s azt a vágyat költi fel benne, hogy minden eszköz felhasználásával gyorsan jusson magas polcra s hogy mivel rendszeren a leggyorsabb út a legrövidebb is, kísértetbe jöjjön, kivádolag ezen haladni.“* És ezt a példák szomorúan igazolták is a római birodalomban. Vajjon, ismétlem, nem merithetünk-e e rajzból, ma is és mi is, tanulságot? Nincsenek-e megdőbentő jelenségek előttünk? Nincsenek-e temérdek közéleti és társadalmi bajainknak oly forrásai, melyekből már a Caesar korában is a romlottság vize ömlött szét az élet minden viszonyaira??

A szegény vitézek, miskolci jókedvökben, már azt is világgá bocsátották, hogy az áthelyezés eszméjének az „irányadó körök“ is megnyervék. Csábító szinnel rajzolják, mily szép lesz az a jogakadémia „az egyházkerület középpontjában,“ „a püspöki székhelyen.“ Sőt dr. Ballagi Mór, a ki mindig szerette a vitát, mióta lapja van, félre nem ismerhető örömapai elragadtatásában, odáig ment, hogy már szerinte nem is kérdés: „Miskolc-e vagy Patak,“ egyedül a kivétel módozatairól van szó. Nem vagyok kíváncsi ezen ugynevezett „irányadó körök“ ki és mi létére, de azt kétlem, hogy számba vehető

emberek keveredtek volna a hasard-játékba. Sokkal inkább meg vagyok győződve egyházi és világi vezérférfaink bölcseségéről, mintsem feltehetném rólok, hogy az idétlen eszme forgatóival legtávolabbról is összeköttetésben állanak. Tántorithatatlanul hiszem, hogy azok, a kik reformált egyházunk bizalmából jelenleg a sárospataki főiskola sorsára befolyást gyakorolnak, még gondolatban is távol állnak attól, hogy a főiskolával, mint rájuk bizott örökséggel, hűtlenül sáfárkodjanak, annak egységét megbontani, tekintélyét csorbitani, egyházi, nemzeti, közművelődési hatását megfogyasztani igyekeznének. Bűn volna tőlem, feltenni rólok, hogy a mit dicső őseik hitétől, meggyőződésétől lelkesedve, roppant áldozatok árán, legközelebb újból alkottak, azt most, alig egy pár év múlva, érthetetlen módon, megsemmisítették. Ilyen feltevessel csak az lehet, a ki egyházalkotmányunk, kormányzati rendszerünk elveit nem ismervén, azon balga hitben él, hogy nálunk elégséges egy-két embernek összedugni a fejét és a sárospataki főiskola egy része, tanáraival és alapítvány-leveleivel együtt, azonnal elhurcolódik déli irányban, oda, a hol minden megvan már a teljes boldogságra, csak épen egy jogakadémia hiányzik. Így csak az gondolkodhatik, a ki, protestáns ember létére, „egyházkerületi középpontot,“ „püspöki székhelyet“ rajzol az ő „*Camera obscurája*“ után, nem tudván távolról sem, hogy a mi egyházkerületi középpontunk, a hitbuzgó szívek kellő közepében van, püspöki székhelyünk pedig arra felé van, a hol megszáll a gyülekezet szeretete és bizodalma. Jó lesz ezen apró seréttel puskázó duodec hatalmának megtanulniok, ha még nem tudják, hogy a sárospataki főiskola nem egy-két emberé, nem ez vagy amaz osztályé, hanem az összes reformált közönségé, melyet úgy könnyű szerrel nem lehet kitudni a játékból és sommás uton megfosztani jogától, a fontosabb egyházi és iskolai kérdések eldöntésénél. Ha azért az áthelyezés kérdése valaha komolyan szóba jönne a zöld asztalnál, a mit nem hiszek: tudnunk kellene azt is, miképen vélekednek erről az egyházkerületben levő egyes egyházak, mert a köteleességgel nálunk is jár jog. Sőt, ha visszaemlékezünk, hogy néha napján az összes magyarországi reformátusok nagyjai, egyházkerületi különbség nélkül, tartották védő szárnyaik alatt a sárospataki főiskolát; ha meggondoljuk, hogy a sárospataki főiskola az egyházkerületek közös tanácskozásaiban mindig úgy volt ismerve, mint a magyarországi reformátusok egyik főiskolája: méltán kérdésbe tehető, nem képezhetné-e a sárospataki ref. főiskola, ha érdeke veszélyeztetnék, a ref. egyházkerületek közös tanácskozmányának tárgyát. Világos példát szolgáltat erre nézve a pápai főiskola, midőn ezt, néhány tanár izgatására, 1804-ben Komáromba akarták áthelyezni. Nem tartozik ide az egész vita leírása, mely a trón zsá-

molyáig felhatott, csak azt említem meg, hogy a pápai főiskola ügyébe a többi egyházkerületek beavatkoztak és Pesten 1804. aug. 20 s több napjain tartott egyetemes értekezletükön (generalis conventus) a következő határozatot hozták: „*Erga recursum ecclesiae papensis, ad superintendentias sine ponendi remedii factum, quo exponitur professores Collegii papensis, adscitis sibi nonnullis asseclis, in eo laborare, ut collegium illud, Papa Comaromium transferatur, conclusum est: Constat Scholam Papensem antiquis temporibus ibidem fundatam, constat eandem jure postliminii ex consensu et determinatione omnium quatuor in regno Superintendentiarum Helvet. confessionis in numerum Scholarum altiorum receptam esse, constat eandem praeter illas, quas habent fundationes, ex omnibus suae confessionis superintendentiis beneficia sua percipere. Cum itaque haec omnia constant, constare debet etiam illud, nec uni ex Superintendentiis, tanto autem minus parti, aut Professoribus, qui per Superioritatem libere vocantur et dimittuntur, jus illud competere, ut Sedem Matris hujus Scholae seu Collegii pro arbitrio suo mutant.*“ Itt tehát az van mondva, hogy az egyházkerületek közül egyet, annál kevésbé egy pártot vagy tanárokat, a kik a felsőbbség által szabadon választatnak és elbocsáttatnak, nem illet meg azon jog, hogy egy anyaiskola helyét szabad kényök-kedvök szerint változtassák. Nem nagy nyomatókkal bir talán ez az eset azok előtt, a kik a jogfolytonosságra, az egyházkerületek összetartozandóságára mit se adnak; a kik a multak tanulságait könnyelműen eldobják magoktól és a jövő álmoképein kapkodnak, a nélkül, hogy a jelenért valamit tenni tudnának; de annyit mindenesetre bizonyít, hogy egyházi és iskolai ügyeink jelen állapotában ránk férne már egy alkotmányozó zsinat szabályozó tekintélye.

De azt mondják azok, a kik fujják a holt szenet és kalapálják a hideg vasat, hogy ők nem akarják a sárospataki főiskola egységét megbontani, helyét változtatni; megelégesznek azzal, ha a jogakadémia, mint a „*főiskola exponalt közege*,“ Miskolcon kapja az őt illető alapítványok kamatait. Mézes-mázos beszéd, mely legfeljebb felületesen gondolkozó és könnyen hívő embereket hozhat kisértetbe. Oly formán beszélnek az ujkeletű apostolok, mintha arról akarnának meggyőzni bennünket, hogy vájassuk ki az egyik szemünket, hiszen egy szemmel is csak úgy lehet látni, mint kettővel és csak a kísérlet megtörténte után vennők észre, hogy nézünk, csak nézünk, de még se látunk úgy, mint azelőtt. A sárospataki főiskola, idők hosszú folyama alatt, lassan-lassan emelkedett a fejlődés azon fokára, a hol jelenleg, bár-

mily szempontból ítéljük is, egyik első helyet foglalja el a hazai protestáns iskolák közt. A mint a protestáns hitbuzgóság e főiskola sokféle intézményeit, a kor szükségéhez képest, fejlesztette; tápintézetet alakított, a tanárok számát szaporította s az anyatörzsbe új meg új intézeti ágakat oltott; akként emelkedett hitele, növekedett híre s neve a közvélemény előtt s vált azok előtt, a kik hatását és történetét ismerik, oly szellemi, középponti hatalommá, melyet a legszebb diadal koszorújával tisztelt meg 1860-ban az egész nemzet. Ha már most a fentartó egyház közönsége, a történeti fejlődés folyamát megszakítva, saját alkotását, mely előtt még az ellenség is meghajolni kénytelen, megbontva, azt mondaná, hogy Sárospatakon elég a teológiai intézet, a jogot küldjük Miskolcra szerencsét próbálni: ugyan, kérdem, az lenne-e a sárospataki főiskola az áthelyezés után, mint volt azelőtt? Birna-e tagjaiban megcsonkítva azzal a tekintélyvel, súlylyal, azzal a szellemi és erkölcsi erővel a közönség előtt, mint jelenleg? Nem hatna-e vissza a közösügyes intézkedés, ez az ujonnan keresztelt szellemi birodalom, az intézet többi megmaradt ágaira is? Nem szorítaná-e ez a főiskolát a másodrendűség, az alárendeltség hűvány szerepére? Nem vonná-e ez maga után a tengődés és pusztulás szomorú állapotát, a melyet a sárospataki főiskolára, azt hiszem, egy igazi magyar, egy igazi protestáns ember sem ohajt, talán mostoha, szívtelen gyermekei se?!!

Ilyen aggodalmakat háritott el magától a tisztáninneri ref. egyházkerület akkor is, midőn a sárospataki jogakadémiát, roppant áldozatok árán, a legujabb miniszteri tervezet szerint, jónak látta berendezni. Ugyanakkor nemcsak a protestantismus elvének életképességét mutatta meg a maga részéről is; nemcsak a protestantismus eszméinek biztosított társadalmi jelentőséget, hanem egyszersmind a sárospataki főiskola tekintélyének, szellemi jólétének, hatalmi állásának megszilárdítását is szemelőtt tartotta. A fentartó egyház, ugy látszik, dicstelennek tartotta volna magára nézve, ha egy oly intézeti ágat, mely a történeti fejlődés folyamán előállva már megvolt, az egész intézet teljességének, épségének megrontásával, számításon kívül hagyott volna. A jogakadémia fentartásával arra is méltán gondolhattak a mi mélyebben érdeklődő bölcs embereink, hogy lesz olyan helyünk, a hol egyházi és világi pályára készülő ifjaink, együtt, egy és ugyanazon szellemben neveltetnek s mint egy törzsnek két hajtásai, ugyanazon szervek segélyével szivják magokba az éltető táplálékot. Mert isten a megmondhatója, mennyi szükségünk van nekünk arra, mint Szalóczi Bertalan is a „Miskolc“ ez évi 19. számában szépen megírta, hogy vallásos, egyházi és iskolai ügyeink iránt érdeklődő, bajainkat,

szükségeinket értő, vágyainkat, ohajtásainkat, reményeinket érező, derék világi embereink legyenek, a kik ha megfogynak és elzülленnek, nincs a ki megtartsion bennünket az élő földszinén. Abban is mindnyájunk meggyőződését fejezte ki Szalóczi Bertalan, hogy törvény, jog, igazság és a mi ezeket megszenteli, hazaszeretet tanulására, nem lehet alkalmasabb hely Pataknál, a hol minden lépten-nyomon hazai, egyházi és iskolai történetünk nagy emlékeivel találkozunk, a hol minden tárgyról a Perényiek, Dobók, Rákóczyak, Lorántfiak stb. és az újabb kor annyi jeleseinek szelleme int felénk. Bizony, egy szép hazafiui gondolat, e nagy szellemek társaságában, többet ér, mint a Miskolcért küzdő Góliátok közösügyes birodalmának minden képzelhető dicsősége.

A fentebbiekben kifejtett okok alapján, én az áthelyezést, legyen az bár „*exponálás*“, szükségtelennek és lehetetlennek tartom, de jogilag sem engedhető meg, az alapítványok természeténél fogva. Ilyen véleményt fejezett ki *Mitrovics Gyula* is, „a sárospataki jogakadémia Miskolcra való áttétele kérdéséhez“ című alapos cikkében, melyben ő a könnyű vértzetű viadorok támadását, mindjárt az első ostromkor, diadalmasan visszaverte (L. Prot. egyh. és isk. lap 9. sz.). De ám, dr. Ballagi Géza, sárospataki jogtanár, mint az áthelyezés egyik atyamestere, a „Prot. egyházi és iskolai lap“ 11. számában egészen más-képen és oly magas hangon beszél a sárospataki főiskola alapítványainak jogi természetéről, mintha eddig mindannyian nagy tévedésben voltunk volna és ő, mint nagy tekintély, felfedezte volna protestáns egyházjogunk igazi, még eddig ismeretlen elveit. Nagy kár azonban, hogy midőn a magas hangot kiadni igyekezett, a nem közönséges erőlködés miatt *megcsetlett*. Először ugyanis azt hirdeti, hogy a protestáns egyházjog elvei szerint, az „*alapítványok az egyház egyetemét illetik*“, azután, a nélkül, hogy a következményt lehuzná, mintha maga se hinne magának, mégis csak a pataki iskolának engedi a tulajdonjogot, mondván: „A jogakadémia Miskolcon is Pataké maradna,“ mert ők nem akarják a tulajdonjogot megsérteni, az alapítványokat megosztani, magukkal vinni; nem kívánnak külön kormányzatot. Itt kétféle nézet van kifejezve, és hogy melyik a juris doctor uré, nem tudjuk. A ki ilyen határozatlan véleményen van, attól nem fogadhatunk el jogi tanácsot a sárospataki jogakadémia áthelyezése ügyében; a ki így vallja a színeket, annak nem tulajdonitunk komoly meggyőződést, annak teljességgel nem hihetjük el, hogy Miskolcon is lehetne sárospataki jogakadémia. *Megcsetlett* biz ő, meg!! Ugy látszik azonban, hogy ő sem hisz már a kalandorszerű vállalat sikerében, mert a „Prot. egyházi és iskolai lap“ 13. számában megfujta a visszavonulót és összeszámitván kevés számból álló elvázott seregét, mely a

a „közvéleményt“ csinálta: megnyugszik azon boldogító tudatban, hogy a „Prot. egyházi és iskolai lap“ temetőjében biztosíthatja számukra a megérdemlett halhatatlanságot. Talán már neszét vette ő is a Miskolcon folyó ápril 2-án tartott értekezletnek, a melyben a legtekintélyesebb városi polgárok egyáltalában nem szerettek belé abba a boldogságba, mely a jogakadémia áthelyezése által a képzeletben rájuk várakozik. Miskolc városának szellemi és anyagi tekintetben való emelkedését mindnyájan szívesen ohajtjuk és szép dolognak tartjuk, de mégsem elég szépnak akkor, ha azáltal a sárospataki főiskolát, hatalmunknak, lételünknek fő-fő alkotó elemét, gyöngitenénk. Oly számítás ez, mely ha némely vándorszellemeleknek tetszik is a városért és közön-ségeért, mely ha a kalmárvilágban megjárna is, de ott, hol magasabb szellemi és erkölcsi érdekek forognak kérdésben, figyelmet sem érdemel. Ide vonatkozólag jellemzően és tanulságosan nyilatkozott a híres Palóczy László 1839-ben *), midőn a „Társalkodó“ H. E. aláírásu cikke, a sárospataki Akadémiának Miskolcra való áttétele ügyében, egy hatalmasan ledorongolt vitát idézett elő: „*Nekem*“, így szólt az országos hírű miskolci polgár, „*szívem lelkem, multam, jelenem, Miskolchoz van siromig forrva, de a pataki főiskola maradjon ott, a hol van; vagy ha arról lehetne szó, hogy másuvá helyeztessék, akkor legalább is Homonnáig ohajtanám feltolatni.*“ Azt hiszem, hogy Miskolcnak jelenleg is vannak számos oly derék, magyar és protestáns fiai, a kik ama nagy nyomatóku szavak értelmét egész jelentőségében felfogják.

Egyébiránt, ha Miskolc város anyagi ügyei virágzó állapotban vannak; ha nem igaz az a járó-kelő hír, hogy a városnak elébbvaló, a helyi jól felfogott érdekeknek közvetlenebbül szolgáló teendői volnának: akkor állítson fel jogakadémiát a maga költségén. Erre teljes joga van, „*mert a szellem ott fű, a hol akar.*“ Akkor majd elmennek oda azok is, a kik a meghurcolt, megkisebbselt Sárospatakot nem szeretik már, noha elébb kívánczoktak belé. Ez a gondolat nyugtasson és vigasztaljon meg bennünket kölcsönösen egyelőre!

*) Kun Pál „Patak-e vagy Miskolc“ című cikkében (L. Prot. egyházi és iskolai lap 9. sz.) azt állítja, hogy „Patakon a részleges vagy teljes áthelyezés kérdésével mindig foglalkoztak,“ sőt a főiskolai tanárok már „e század elején“ indítottak ez irányban mozgalmat. Mindaddig, míg Kun Pál az itt mondottakat okmányilag meg nem bizonyítja, állítását mende-mondának, koholmánynak nyilvánítom. A sárospataki főiskola áthelyezésének kérdése legelőször 1839-ben vettetett fel egy H. E. aláírásu cikk által, de a tanárok közt akkor egyetlen egy barátja sem volt az áthelyezésnek. (L. Társalkodó 1839. és 40. évi folyamok). E század elején, 1804-ben, a pápai főiskolának Komáromba való áttétele forgott szóban, mely ügy 1840-ben ismét felelevenítettet a komáromiak által, de ezt, azt hiszem, híreből sem hallotta Kun Pál, annyival kevésbé azon mozgalmat, mely 1794-ben a pesti egyetemnek Esztergomba való áttétele ügyében támadt, vita tárgyává tétetvén: Estne consultum universitatem pestiensem Strigonium transferre?

Dr. BALLAGI GÉZA.

Alma mater.*)

Szép volt, mint menyecske, most is látszik rajta;
 Hej, pedig régesrég volt a lakodalma,
 Mikor az uszályát több főrangu vőfény
 Fogta s aranycsipkés főkötő volt fején;
 Nyakában igaz gyöngy, sűrűn, drága sorral,
 Fejedelmek járták a szép menyasszonynyal
 A díszes palotást és nemes hevébe
 Egy Rákócy hajolt hozzá, hogy ölébe
 Hódolattal tegye, mit szíve sugallott,
 S midőn lábainál hő szerelmet vallott,
 Nem üres ígéret volt a szép szavakban
 — A mint mai napság ennek divatja van —
 Hanem hát szép telkek, házak, pincék, szőlők
 Voltak a szerelmi hűségéről beszélők.

Meghiszem azt, de hát ha valaki félre-
 Ért majd és azt kérdi: mit gondolt a férje,
 Hogy udvarlókat is megtűrt maga mellett?
 Erre a kérdésre csak az a felelet,
 Hogy férjem uram, a megtestesült jóság,
 E nevet viselte: protestáns buzgóság.
 El lehet mondani róla, hogy nem épen
 Utolsó legény volt a maga nemében;
 Lett is a szent frigyén elég istenáldás;
 A sok gyermek miatt megszükkült a szállás,
 Kik, hogy ne játszanak csak az útcaporban,
 Tudós bácsik vették gondjuk alá sorban,
 S hogy ezek tartása se legyen terhelő,
 Erszényt oldva jött a sok gazdag széptevő;
 S bár így könnyítettek a szép asszony baján,
 A világ nem szóltá, nem volt olyan kaján.

E szép alkalmi költeményt, mely az áthelyezés ügyét a kedély melegében olvasztja fel, melyben a humor hangja a meghatottságig emelkedik, Terhes Barna barátom, sárospataki ref. lelkész, bocsátotta rendelkezésemre. Azt hiszem, hogy itt a maga helyén áll.

Sz. G.

Sajátságos mégis, és felemlitendő,
 Hogy bár áldás nélkül nem múlt el esztendő,
 A sok fiu közt nem volt csak egy leány sem,
 Nem annyi, mint akár egy leezett mákszem.
 Taníttattta őket, neveltette szépen,
 Nem piritá értük az orcáját szégyen.

Ámde az esztendők, mint habok, rohammal
 Tüntek egymás után, elvivén magukkal
 A szép arc rózsáit s hoztak egy két ráncot.
 Hej, mikor járta még a menyasszony-táncot!
 A volt az aranykor! mig most a gondfelhő
 Tornyosul fölötte, miként gyászfölkötő.
 Pedig még nem özvegy, még nem halt meg férje,
 Már is úgy érzi, hogy gyászt viselhet érte!
 Gyászt viselhet érte, mert már meg sem mozdul;
 Többnyire aluszik, néha egyet mordul,
 S a keserű humor így tör ki belőle:
 Vihettek fiaim, már a temetőbe!

Szegény alma mater, neki még élni kell,
 S bajlódni az élet nehéz terheivel,
 Hiszen ott van keblén még három jó fiu,
 Ezek vigasztalják, ha arca szomoru,
 A legkisebb, az még gimnázialista,
 A másiktól pap lesz, az ám kálomista,
 S hogy közülök váljék legalább egy ur is,
 A harmadik fiu leszén doctor juris.

Negyedik is van, de bajos szólni róla;
 Olyannak tarthatja, mintha nem is volna.
 Tanítónak szánta, de uri nevelés
 Okáért, hogy-hogy nem, az ősi ház kevés.
 Kosztba adta tehát, fizet érte sokat,
 De anyja szavára azért se hajtogat.
 Igaza van benne: szülője elcsapta,
 S hogy így cselekedett, holtig sirathatja,
 Szánhatja bánhatja; az elmetszett galyból
 Más kertben, más fa nőtt, ki tehet most arról?

Szegény alma mater, neki még élni kell;
 Mig fiakat nevel, nem is temetik el.
 Nehezebb az élet napról-napra érzi,
 De gyáva panaszszal a bajt nem tetézi.

Elég neki a baj, a mit ti csináltok
Csupa jó szándékból, ti házi barátok!
Elég neki, sok is, mit róla beszéltek;
Rágalmazni ilyen tisztos nőt, nem félték?

Nézzétek, arcának szelid vonásiban
A szív jósága mily hiven rajzolva van,
S mily édes hangon szól, mint anya fiához,
Egyszerre szólítván a hármat magához.

Fiaim! halljátok, az öregek kincse
A tapasztalás, ép azért úgy tekintse
Közületek kiki, mint drága emléket,
A mit ajándékol nyujtok most tinéktek.
Ugy tapasztaltam, hogy megférhetnek együtt,
A kik jó testvérek; édeset keserűt
Együtt élni át és osztolni mindenben,
Mi egymáshoz vonz s fűz majdan az életben,
Ettől függ jövőtök igaz boldogsága.
Hogy őszintén szóljak és hogy macskát zsákba
Ne áruljak, ime, nyíltsággal kimondom:
Lehet jó máshol is, mégis legjobb otthon.

Házi barátaim beleavatkoztak
Dolgomba s egymásközt szépen hajba kaptak,
Hogy hármatok közül egyiknek mennie
Kellene Miskolcra, de hogy ez mennyibe
Fogna majd kerülni valóban s hol a zseb,
Mely fizet, előttük e dolog legkisebb.

Nem te rólad van szó, legifjabb gyermekem;
A gimnáziumban tanulgass csendesesen.
Bátyádról sincsen szó, a kit papnak szántam,
Hanem arról, a ki, úgy tudom, irántam
Épen oly jószívü, milyenek ti ketten,
A jogásztól kérdem: itt hagynál-e engem?

Itt, azt mondogatják, évről-évre fogynál,
Egész a nulláig le is apadhatnál.
Itt a kifli, látod, évről-évre kisebb
És semmi állomás, melytől hízzék a zseb;
Ott tej, vajban úszol, lesz cipó meg percc:
Eredj édes fiam, ha többé nem szeretsz!

Itt, azt mondogatják, nincsen számodra hely;
 Elfúnának innen, csakhogy nem vagy pehely;
 Itt semmi jó, szőke Bodrog vizén kívül,
 Az sem jó, ha meleg, meg ha nagyon kihül.
 Ott kávéforrások, diszes sörcsarnokok,
 Bennök vitatkozó ügyvédek, doktorok;
 Nagy városban mindig csak lesz valami hecc:
 Ne lássalak fiam, ha többé nem szeretsz!

Itt azt mondják, nincsen civilisatio;
 Mindenünkből kifoszt a kommassatio;
 Bőrünkkel adóztat a libertatio
 S egészen elnyel a vizregulatio!
 Mindent tagba mértek; tófenék kiszáradt;
 Sulymom sincs már, bizony felkopik az állad.

Rontottam, bontottam, házat építettem,
 Sok ezres banknótát szépen befektettem,
 S azt mondják, számodra nincs lak, csak tyúkketrec:
 Ne menj, jó fiam, ha mint eddig úgy szeretsz.

Szegény alma mater, töprenghet emigyen
 Fia sorsán, vajjon elmenjen, ne menjen?
 Van neki egy öreg hatalmas nagynénje
 Nagy okuláréval az orra tövébe;
 Mikor azt felteszi, igen messze ellát,
 Épen ott Miskolcon tartja zöld asztalát.
 Strikkolgat mellette s foly belőle a szó,
 Disputákban mindig övé az utolsó.

Hátha egyet gondol s mert lányokat nevel,
 Gondoskodni csinos ifjakról se restel?

Bonyolult kérdések szálát ő veszi át,
 Bámulatba ejtve egész frequentíát.
 A fiu sorsát is majd eligazítja.
 Hogyha lehet, szépen még legombolyítja;
 S ha másként nem tudja, felkapja az ollót —
 Egy decisioval elvágja a csomót.

Terhes Barna.

